

*Др Славко Ђорђевић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-2422-7931*

*Прегледни научни рад
УДК: 341.9:347.961
DOI: <https://doi.org/10.46793/7623-154.357DJ>*

О ДУЖНОСТИ ЈАВНОГ БЕЛЕЖНИКА ДА САЗНА И ПРИМЕНИ МЕРОДАВНО СТРАНО ПРАВО ПРИЛИКОМ ОБАВЉАЊА ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИХ ПОСЛОВА – НЕКОЛИКО НАПОМЕНА*

Резиме

У овом раду аутор објашњава дужности јавног бележника у погледу примене колизионих норми и сазнања и примене страног права приликом сачињавања јавнобележничких записа и солемнизације приватних исправа о правним пословима са елементом иностраности. Аутор се, најпре, осврће на дужност јавног бележника да примени колизионе норме, затим на дужност да утврди садржину меродавног страног права и, најзад, на његову дужност да примени то страно право, односно да у складу са тим страним саветује и поучава странке.

Кључне речи: *јавни бележник, колизионе норме, сазнање и примена меродавног страног права, саветовање и поучавање странака.*

1. Увод

Када саставља јавнобележничке записе и потврђује (солемнизује) приватне исправе о правним пословима, јавни бележник је дужан да странке поучи о садржини и последицама правног посла који се пред њим закључује, да испита да ли је тај правни посао дозвољен¹, као и да оцени друга грађанскоправна

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

¹ Види чл. 93ђ Закона о јавном бележништву (ЗЈБ), Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015, 106/2015 и 94/2024, као и чл. 172 и 185 ст. 2 Закона о ванпарничном поступку (ЗВП), Сл. гласник СРС, бр.

питања која се јављају у датом случају (нпр. правну и пословну способност странака, обим овлашћења законског заступника и сл.)². Приликом обављања ових дужности, јавни бележник примењује домаће материјалноправне прописе који уређују правне послове, односно грађанскоправне односе и питања у вези са њима. Међутим, ако се код тих правних послова (односно грађанскоправних питања) појави елемент иностраности, нужно се намеће примена норми међународног приватног права (колизионих норми) које могу упутити на страно право као меродавно право у конкретном случају. С тим у вези, сматрамо да је потребно (иако се чини да није спорно³) осврнути се на дужност домаћих јавних бележника да примењују домаће колизионе норме, утврде садржину страног меродавног права и примењују то право, односно поучавају странке у складу са меродавним страним правом не које је упутила домаћа колизиона норма.

2. Примена колизионих норми и одређивање меродавног права

Колизионе норме, садржане у Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља⁴ (ЗРСЗ), другим законима и међународним

25/82 и 48/88, Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/22

² Види чл. 167 ст. 1 ЗВП; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права у јавнобележничкој пракси*, 2020 <https://www.beleznik.org/vesti/uputstvo-za-primenu-mpp-u-javnobeleznickoj-praksi>, стр. 3.

³ Аутор овог рада се у више својих чланака, без додатне елаборације, изјашњавао о томе да јавни бележник мора по службеној дужности да одреди меродавно право (тј. примени колизионе норме), утврди садржину меродавног страног права и примени то страно право, односно да у складу са меродавним страним правом саветује и поучава странке приликом састављања јавнобележничког записа и солемнизације приватне исправе (види нпр. Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора који за предмет има стицање стварног права на непокретности која се налази у иностранству – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Ревизија копаоничке школе природног права, бр. 2/2020, стр. 181 и даље; Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења споразума о законском издржавању са елементом иностраности – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Ревизија копаоничке школе природног права, бр. 2/2022, стр. 53 и даље; Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења брачног уговора са елементом иностраности – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Гласник права, бр. 2/2024, стр. 23 и даље). Међутим, нешто детаљније о дужностима јавног бележника у погледу сазнања и примене меродавног страног права видети Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 13-15.

⁴ Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља (ЗРСЗ), Сл. лист СФРЈ, бр. 43/82 и 72/82 – испр., Сл. лист СРЈ, бр. 46/96 и Сл. гласник РС, бр. 46/2006 – др. закон.

конвенцијама, императивне су природе, што значи да их домаћи судови и други надлежни органи морају примењивати по службеној дужности⁵. Зато се може закључити да исто важи и за домаће јавне бележнике када обављају јавнобележничку делатност, с обзиром да у домаћем праву нема прописа који предвиђа другачије⁶. У прилог томе говори и чињеница да јавни бележници, као самостални и независни правни стручњаци, морају приликом обавља јавнобележничких послова познавати и примењивати домаће право чији саставни део чине и колизионе норме односно норме међународног приватног права.

Према томе, када јавни бележник саставља јавнобележнички запис или солемнизује приватну исправу о правном послу који садржи елемент иностраности, дужан је да примени колизиону норму и одреди меродавно право за тај правни посао, односно правне односе и питања која се јављају у вези са тим послом. Коју колизиону норму би требало у конкретном случају применити, јавни бележник одређује путем правне квалификације⁷ која се обавља тако што јавни бележник тумачи правни посао, односно правно питање (тј. утврђује његову правну природу) у складу са домаћим грађанским правом и потом га супсумира под правну категорију одговарајуће колизионе норме⁸. У највећем броју случајева правна квалификација неће представљати озбиљан проблем за домаћег јавног бележника, с обзиром да за правне послове који се пред њим закључују постоје домаће колизионе норме под чије се правне категорије они могу готово недвосмислено супсумирати. Тако, када је реч о уговорима о промету непокретности или уговорима о доживотном издржавању који имају за предмет непокретност, јавни бележник примењује колизиону норму из чл. 21 ЗРСЗ која садржи правну категорију „уговори који се односе на непокретности“⁹. Када је реч о уговорима којима се уређују брачноимовински

⁵ Станивуковић, М., Живковић, М., *Међународно приватно право, општи део*, Београд, 2023, стр. 244-246; Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *Међународно приватно право*, Београд, 2012, стр. 101-102; Ђорђевић, С., Мешкић, З., *Међународно приватно право I, општи део*, Крагујевац, 2016, стр. 23, 117-119; Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *Коментар Закона о међународном приватном и процесном праву*, Београд, 1991, стр. 51.

⁶ Види Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 7.

⁷ О квалфикацији у међународном приватном праву види Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 77 и даље; Јакшић, А., *Међународно грађанско процесно право*, Београд, 2016, стр. 411 и даље; Станивуковић, М., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 249 и даље.

⁸ Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 7.

⁹ О поступању јавног бележника приликом закључења ових уговора са елементом иностраности види више Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора који за предмет има стицање стварног права на непокретности...*, стр. 181 и даље; Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора о доживотном издржавању са елементом иностраности – неколика напомена*

односи супружника, јавни бележник примењује колизионе норме из чл. 37 ЗРСЗ чија правна категорија гласи „уговорни имовински односи брачних другова“, ¹⁰ док се на споразуме о законском издржавању примењују колизионе норме из Хашког протокола о меродавном праву за обавезе издржавања из 2007. године ¹¹¹². С друге стране, треба водити рачуна да за поједина правна питања, која се редовно постављају у вези са закључењем правних послова, постоје посебне колизионе норме. На пример, меродавно право за пословну способност уговорника одређује се применом колизионе норме из чл. 14 ЗРСЗ, а не на основу колизиних норми за уговоре (чл. 19-21 ЗРСЗ) ¹³. Према томе, квалификацијом правних односа и питања и тумачењем домаћих колизионих норми врши се разграничење њихових правних категорија, што је предуслов за њихову правилну примену у конкретном случају ¹⁴.

Када на овај начин одреди која колизиона норма се има применити, јавни бележник мора утврдити тачку везивања те колизионе норме која треба да упути на меродавно право. Тачке везивања, као други елемент диспозиције домаћих колизионих норми, тумаче (квалификују) се такође у складу са домаћим правом (осим држављанства – да ли је једно лице држављанин одређене државе одговор даје право те државе) ¹⁵. Иако се домаћи јавни бележници најчешће сусрећу са уговорима који за предмет имају пренос права својине непокретности, код којих се примењује колизиона норма из чл. 21 ЗРСЗ која упућује на примену права државе у којој се непокретност налази, не треба занемарити да се пред домаћим јавним бележницима често јављају и брачни уговори, уговори о деоби брачне имовине, као и јавнобележничка завештања, што значи да они примењују колизионе норме које важе за ове правне послове, тј. за породичне и наследне односе са елементом иностраности, и у којима је држављанство постављено као примарна тачка везивања, а пребивалиште као супсидијерна тачка везивања. Наравно, већ приликом утврђења идентитета странке јавни бележник може увидом у службени документ (лична карта, пасош) утврдити и њено држављанство и пребивалиште. Међутим, не сме се изгубити из вида да странка може имати више држављанства, тако да је јавни

из угла међународног приватног права Србије, Зборник радова Правног факултета у Крагујевцу, књ. 1, 2024, стр. 349 и даље

¹⁰ Види више Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења брачног уговора...*, стр. 23 и даље.

¹¹ Закон о потврђивању Протокола о меродавном праву за обавезе издржавања, Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 1/2013.

¹² Види више Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења споразума о законском издржавању...*, стр. 53 и даље.

¹³ Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 7.

¹⁴ Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 78.

¹⁵ Види Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 92; Јакшић, А., *нав. дело*, стр. 323; Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр. 124-125, 128-128; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 8.

бележник дужан да води рачуна и о томе, те да примени одредбе чл. 11 ЗРСЗ које садрже интерпретативна правила за утврђивање држављанства као тачке везивања код физичких лица која имају два или више држављанства.¹⁶ Такође, када је реч о утврђивању пребивалишта као тачке везивања, јавни бележник треба пребивалиште да квалификује односно протумачи у складу са домаћим правом како би утврдио у којој се држави странка стварно настанила са намером да тамо живи, односно у којој држави се налази центар њених животних и пословних интереса, као и да податак о пријављеном пребивалишту, који је наведен у службеном документу странке, третира као обориву претпоставку да та странка заиста има пребивалиште у тој држави¹⁷.

3. Сазнање и примена меродавног страног права

3.1. Утврђивање садржине страног права (члан 13 ЗРСЗ)

Када у конкретном случају са елементом иностраности домаћа колизиона норма упуту на страно право, садржина тог меродавног страног права утврђује се у складу са одредбама чл. 13 ЗРСЗ, при чему се ове одредбе односе како на утврђивање садржине меродавног страног материјалног права тако и садржине страног колизионог права које се примењује путем установе узвраћања и преупућивања (чл. 6 ЗРСЗ).

Одредба чл. 13 ст. 1 ЗРСЗ садржи императивно правило о утврђивању садржине меродавног страног права, од којег се, у начелу, не може одступити¹⁸: „Суд или други надлежни орган ће по службеној дужности утврдити садржину меродавног страног права“. Одредбе чл. 13 ст. 2 и 3 ЗРСЗ предвиђају два начина која „суд или други надлежни орган“ може употребити како би дошао до информација о садржини страног права. Најпре, обавештење о садржини страног права се „може“ тражити од министарства правде (чл. 13 ст. 2 ЗРСЗ) и то обавештење има информативни карактер и не обавезује суд односно други надлежни орган, већ представља само један од начина сазнања који се може користити за утврђивање садржине меродавног страног права¹⁹. Као другу могућност за добијање информација о садржини страног права, чл. 13 ст. 3 ЗРСЗ предвиђа да саме странке могу поднети јавну исправу о садржини

¹⁶ Види Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 8-9.

¹⁷ Види Јакшић, А., *нав. дело*, стр. 326; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 9; види и Станивуковић, М., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 102-109.

¹⁸ До одступања може доћи само када уопште није могуће утврдити садржину страног права (види Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 124-126; Станивуковић, М., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 311-313; Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр. 115; Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *нав. део*, Београд, 1991, стр. 50).

¹⁹ Види Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 120; Станивуковић, М., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 309; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 14.

страног права²⁰. Ови начини за утврђивање садржине страног права, према становишту домаћих аутора, нису постављени као ексклузивни и обавезујући, што значи да домаћи судови и надлежни органи могу користити и друге начине ако то сматрају прикладним, односно могу користити сва расположива процесноправна средства како би по службеној дужности утврдили садржину меродавног страног права (нпр. експертизе и саслушање експерта/вештака на захтев органа или предлог странке; странке могу доставити преводе прописа страног права и стране судске праксе које је превео судски тумач; претрага извора страног права коју самостално обављају надлежни органи итд.)²¹. Такође, домаћи судови и други органи могу прибављати обавештења о страном праву путем механизма Европске конвенције о обавештењима о страном праву из 1968. године²² (у даљем тексту: Европска конвенција), с тим да треба имати у виду да се ова конвенција није показала довољно ефикасном у пракси, првенствено због тога што се у захтеву државе молиле правна питања неретко формулишу у духу сопственог (домаћег) права, па се догађа да одговор и информација о страном праву буду погрешни или да изостану²³.

У сваком случају не сме се пренебрегнути чињеница да је, сходно чл. 13 ЗРСЗ, утврђивање садржине страног права правно питање (процесноправне природе) које суд или други надлежни орган мора да реши *ex officio*²⁴, што значи да се не може ослободити ове обавезе само зато што га странке нису увериле у садржину страног права (нпр. нису поднеле јавну исправу о његовој садржини, или поднета приватна исправа није уверљива), или зато што је обавештење министарства правде о страном праву или обавештење добијено преко Европске конвенције непотпуно или је изостало²⁵. С друге стране,

²⁰ О овој јавној исправи види Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *нав. дело*, стр. 50; Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр. 115.

²¹ Види Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 120-121; Станивуковић, М., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 305; Živković, M., *Some Selected Serbian Private International Cases, Private Law Reform in South East Europe*, Belgrade, 2010, стр. 474; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 14.

²² Закон о ратификације Европске конвенције о обавештењима о страном праву, Сл. лист СФРЈ, бр. 7/91.

²³ Сикирић, Х., *Примјена колизијских правила и страног права у судском поступку*, Зборник ПФЗ 56 (2-3), 2006, стр. 627-628; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 14 (фн. 58).

²⁴ Тако Сикирић, Х., *нав. чланак*, стр. 675.

²⁵ Види Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *нав. дело*, стр. 50; Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 121; Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 14. Ипак, домаћи судови су у више својих одлука веома рестриктивно тумачили одредбе чл. 13 ЗРСЗ, заузимајући став да се садржина меродавног страног права искључиво може утврђивати начинима наведеним у чл. 13 ст. 2 и 3 ЗРСЗ (види Решење Вишег трговинског суда, Иж. 2714/2007 од 23. 12. 2008. године; Решење Вишег трговинског суда, Пж. 7092/2008 од 17. 7. 2009. године; Решење Вишег трговинског суда, Пж. 3471/2004 од 15. 9. 2004. године; Решење Апелационог суда у Београду, Гж 7185/2011

поставља се питање да ли исту такву *ex officio* дужност имају јавни бележници, односно да ли се под појам „други надлежни орган“ из чл. 13 ст. 1 ЗРСЗ сврставају и јавни бележници? Ако се пође од тога да је јавно бележништво служба од јавног поверења чији функционални елемент чини јавнобележничка делатност коју обављају самостални и независни јавни бележници, те да јавни бележници примењују домаће колизионе норме, логично је закључити да они морају да примењују и одредбе чл. 13 ЗРСЗ које су такође саставни део домаћег правног поретка. Према томе, када јавни бележник, приликом састављања јавнобележничког записа или солемнизације приватне исправе, примени колизиону норму која упућује на страно право, тада мора (баш као и суд или други надлежни орган) применити одредбе чл. 13 ЗРСЗ и по службеној дужности утврдити садржину тог меродавног страног права, служећи се како начинима утврђивања који су предвиђени у чл. 13 ст. 2 и 3 ЗРСЗ, тако и другим начинима који му стоје на располагању (нпр. мишљење експерата, односно научних института и центара правних факултета, самостална истраживања на основу сопствених ресурса и знања)²⁶. Када је реч о Европској конвенцији, њене одредбе се не односе на јавне бележнике, тако да се јавни бележници не могу служити механизмом ове конвенције²⁷.

3.2. Примена страних колизионих норми путем установе узвраћања и преупућивања (чл. 6 ЗРСЗ)

Када је колизиона норма упутила на страно право, одредбе чл. 6 ЗРСЗ (установа узвраћања и преупућивања – *renvoi*) налажу суду или другом надлежном органу да узме у обзир, односно примени колизионе норме тог страног права (чију је садржину претходно био дужан да утврди *ex officio*). Да ли се обавеза примене стране колизионе норме, тј. установе примене установе *renvoi*, односи и на јавног бележника када обавља своју делатност?

Према нашем мишљењу, одговор на постављено питање мора бити потврдан. Наиме, већ смо истакли да је јавни бележник дужан да познаје и примењује домаће право, из чега недвосмислено произилази да је дужан да примењује и одредбе чл. 6 ЗРСЗ које уређују установу *renvoi*. Према чл. 6 ст. 1 ЗРСЗ, колизионе норме страног права на коју је упутила колизиона норма из ЗРСЗ морају се „узети у обзир“, што се у домаћој литератури и судској пракси

од 13. 3. 2013. године). О критичкој анализи ових одлука види код Živković, М., *нав. дело*, стр. 474–477; Ђорђевић, С., *Кратак критички осврт на тумачење одредаба чл. 13 ЗРСЗ о утврђивању садржине страног права у одлукама бившег Вишег трговинског суда у Београду (сада: Привредног апелационог суда у Београду)*, Нова правна ревија, бр. 2/2016, стр. 36–40.

²⁶ Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 15.

²⁷ Види чл. 3 ст. 1 Европске конвенције.

тумачи да се стране колизионе норме, у начелу, морају применити²⁸. Од обавезе примене страних колизионих норми нису изузети ни јавни бележници, тако да их морају примењивати када обављају јавнобележничке послове. Притом, треба имати у виду да јавни бележници у том случају не обављају дужност саветовања и поучавања странака, него само примењују домаћи колизионоправни метод, који обухвата примену установе *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ односно примену стране колизионе норме, с циљем да (у крајњем резултату) утврде које ће материјално право (домаће или страно) бити меродавно у датом случају.

Имајући у виду ставове аутора²⁹ и домаће судске праксе³⁰ у погледу примене одредби о *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ, јавни бележник треба да поступи на следећи начин: Ако колизиона норма стране државе на коју је упутила домаћа колизиона норма узврати на домаће право, јавни бележник ће констатовати да је меродавно домаће материјално право (чл. 6 ст. 2 ЗРСЗ). Уколико, пак, страна колизиона норма прихвати упућивање (тј. упуту на примену сопственот (тог страног) права, што ће се догодити ако има исту тачку везивања као и наша колизиона норма), домаћи јавни бележник ће утврдити да је меродавно право стране државе на коју је упутила наша (домаћа) колизиона норма). Најзад, ако колизиона норма страног права, на коју је упутила колизиона норма ЗРСЗ, упућује на право друге стране државе чије колизионе норме даље упућују (тј. преупућују) на право треће стране државе (низ преупућивање се може даље наставити), јавни бележник ће следити овај низ преупућивања све док колизиона норма стране државе која је последња у низу не прихвати упућивање или не узврати на наше право (тзв. накнадно узвраћање на наше право), а уколико у таквим ситуацијама дође до „зачараног круга“, јавни бележник ће применити материјално право стране државе на коју упућује наша колизиона норма³¹.

3.3. Саветовање и поучавање у складу са меродавним страним правом

Када суд или други надлежни орган, у складу са чл. 13 ЗРСЗ, утврди садржину меродавног материјалног права, такође је *ex officio* дужан да тумачи и

²⁸ Види Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *нав. дело*, стр. 23–30; Станивуковић, М., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 283–286; Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 48–55; Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*; Јакшић, А., *нав. дело*, стр. 528–536.

²⁹ Види *исто*.

³⁰ Види Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда, одржаној дана 26. 11. 2014. и 27. 11. 2014. године и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 3. 12. 2014. године – Судска пракса привредних судова – Билтен бр. 4/2014.

³¹ Види Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 10.

примени норме тог страног материјалног права³². Ово произилази из одредбе чл. 9 ЗРСЗ која предвиђа да се „страно право примењује према свом смислу и појмовима које садржи“, што истовремено значи да домаћи суд или други надлежни орган меродавно страно право мора у датом случају да примени на исти начин као што би то учинио суд или други орган стране државе о чијем праву је реч³³. Поставља се питање, да ли су и домаћи јавни бележници дужни да тумаче и примењују меродавно страно право када обављају јавнобележничке послове, односно да ли су јавни бележници дужни да саветују и поучавају странке у складу са меродавним страним правом? Иако нас претходна излагања наводе да аутоматски дамо потврдан одговор, сматрамо да је потребно дати одређена појашњења.

Најпре, треба истаћи да у праву Републике Србије не постоји ниједна законска одредба која јавном бележнику налаже да приликом обављања јавнобележничке делатности не примењује меродавно страно право. Да је законодавац желео да јавне бележнике „ослободи“ примене страног права, извесно је да би тако нешто учинио изричитом законском одредбом, што би истовремено значило да су „ослобођени“ и примене колизионих норми и дужности утврђивања садржине меродавног страног права. Такође, у домаћем праву нема ни једне посебне законске одредбе која би се на било који начин односила на тумачење и примену страног права од стране јавног бележника када саставља јавнобележнички запис или солемнизује приватну исправу и када је дужан да саветује и поучава странке, тј. да им објасни смисао правног посла, да им укаже на његове последице и да испита да ли је посао дозвољен, односно да није у супротности са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима. Примера ради, немачки Закон о састављању нотарских исправа³⁴ садржи одредбу која предвиђа да када немачки јавни бележник утврди да је страно право меродавно или да о томе постоји сумња, дужан је да то укаже странкама и да назначи у самој исправи, при чему није обавезан да поучава странке о самој садржини тог страног права³⁵, што значи их може поучити и саветовати (што се најчешће догађа у пракси) али да за то није одговоран (јер није обавезан да то чини)³⁶. Нажалост, такве или сличне законске одредбе нема у нашем праву, тако да се чини да је домаћи јавни бележник дужан да тумачи и примењује материјалноправне меродавног страног права, односно да у складу са тим страним правом саветује и поучава

³² Ђорђевић, С., Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 116,

³³ Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права...*, стр. 15.

³⁴ Beurkundungsgesetz (BeurkG) vom 28. August 1969 (BGBl. I S. 1513), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 8. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 271) geändert worden is.

³⁵ § 17(3) BeurkG.

³⁶ Види Blunk, A., Der Notar als Wächter: Notarielle Belehrungspflichten bei zu beurkundenden Rechtsgeschäften mit Auslandsbezug, <https://www.luther-lawfirm.com/newsroom/blog/detail/der-notar-als-waechter-notarielle-belehrungspflichten-bei-zu-beurkundenden-rechtsgeschaeften-mit-auslandsbezug> (приступ 01.11.2025).

странке. Нема сумње да ово представља додатни терет за домаће јавне бележнике јер морају да обављају своје функције у складу са страним правом које не познају довољно добро (и да за то сносе одговорност). Ипак, у овом тренутку, без интервенције законодавца, не би се могао заузети другачији став.

С друге стране, када је реч о пословима које суд поверава јавном бележнику (поверени послови), домаћи законодавац се јасно и недвосмислено изјаснио у погледу примене меродавног страног права код поверавања јавном бележнику спровођење поступка расправљања заоставштине. Према одредбама чл. 30а ст. 2 и чл. 110а Закона о ванпарничном поступку (ЗВП)³⁷, суд не може јавном бележнику поверити спровођење поступка расправљања заоставштине ако је за наслеђивање меродавно страно право, односно може му поверити спровођење овог поступка само ако је за наслеђивање меродавно домаће право (право Републике Србије). Из ових одредби недвосмислено произилази да надлежни оставински суд мора најпре да утврди да ли је за наслеђивање меродавно домаће или страно право, па ако утврди да је меродавно домаће право, тек тада може јавном бележнику поверити спровођење оставинског поступка. То значи да је намера законодавца била да потпуно „ослободи“ јавног бележника не само примене страног права на наслеђивање, већ и примене домаћих колизионих норми (односно примене колизионоправног метода у целини, укључујући установу *renovi* и других усанова опште дела колизионог права, као што је упућивање на сложени правни поредак, примена јавног поретка, изигравање закона)³⁸. Међутим, такву намеру законодавац није (ни непосредно ни посредно) изразио када је реч о састављању јавнобележничких записа и солемнизације приватних исправа о правним пословима, тако да јавни бележници морају поступати у складу са меродавним страним правом када обављају ове јавнобележничке послове.

4. Закључак

Када саставља јавнобележнички запис или солемнизује приватну исправу о правном послу са елементом иностраности, јавни бележник је дужан да

³⁷ Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88, Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/22.

³⁸ Притом, треба имати у виду да се одредбе чл. 30а ст. 2 и 110а ЗВП односе само на питања материјаног наследног права, а не и на друга правна питања са елементом иностраности која се могу јавити у току спровођења оставинског поступка, што значи да би за та питања јавни бележник одређивао меродавно право на основу домаћих колизионих норми и примењивао страно право на које оне упуте (нпр. ако је странка у оставинском поступку страно физичко лице, јавни бележник би њену процесну способност, сходно чл. 79 ЗРСЗ утврђивао према праву државе чија је она држављанин). Види више Ђорђевић, С., *Поверавање спровођења оставинског поступка јавном бележнику – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Форум, бр. 2/2020, стр. 67-82.

примени одговарајућу колизиону норму. Ако она упути на страно право, јавни бележник је дужни да утврди његову садржину и да у складу са тим правом објасни странкама смисао правног посла, укаже им на његове последице и испита да ли је посао дозвољен. Иако смо мишљења да је поучавање у складу са страним правом превелики „терет“ за домаће јавне бележнике, другачији закључак није могућ ако се имају у виду домаћи позитивноправни прописи. Зато сматрамо да домаћи законодавац треба да интервенише и да у Закон о јавном бележиштву³⁹ (ЗЈБ) и/или у ЗВП унесе одредбу која би се односила на поступање јавног бележника у ситуацијама када је меродавно страно право. Према нашем мишљењу, требало би унети одредбу која је иста или слична оној коју садржи немачко право, што значи да би домаћи јавни бележници били дужни да утврде да је страно право меродавно, да на то страно право укажу странкама и назначе у исправи да су тако поступили, али да нису обавезни да поучавају странке о његовој садржини. На овај начин би се „релаксирала“ обавеза јавног бележника у погледу примене меродавног страног права јер би им се омогућило да флексибилније саветују и поучавају странке, што би подразумевало и могућност да сазнају страно право и (ако желе) укажу странкама на његове последице, с тим што би у самој исправи увек могли да наведу навели да нису обавезни да поучавају странке о садржини тог страног права (и на тај начин би се оградиле од одговорности)

*Slavko Đorđević, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

NOTARY'S OBLIGATION TO DETERMINE AND APPLY FOREIGN LAW WHILE DRAWING UP NOTARIAL ACTS – A FEW REMARKS

This paper addresses the obligations of notaries to apply conflict-of-law rules, determine the content of applicable foreign law, and apply that law in situations where they draw up notarial acts involving transactions with an international element. Particularly, the author deals with the issue of whether the notary is obliged to provide advice to parties in accordance with applicable foreign law.

Key words: *notary, conflict-of-law rules, application of foreign law, providing advice to parties.*

³⁹ Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015, 106/2015 и 94/2024..

Литература

- Beurkundungsgesetz (BeurkG) vom 28. August 1969 (BGBl. I S. 1513), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 8. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 271) geändert worden ist.
- Blunk, A., Der Notar als Wächter: Notarielle Belehrungspflichten bei zu beurkundenden Rechtsgeschäften mit Auslandsbezug, <https://www.luther-lawfirm.com/newsroom/blog/detail/der-notar-als-waechter-notarielle-belehrungspflichten-bei-zu-beurkundenden-rechtsgeschaeften-mit-auslandsbezug> (приступ 01.11.2025).
- Živković, M., *Some Selected Serbian Private International Cases*, Private Law Reform in South East Europe, Belgrade, 2010.
- Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *Међународно приватно право*, Београд, 2012.
- Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *Коментар Закона о међународном приватном и процесном праву*, Београд, 1991.
- Ђорђевић, С., *Кратак критички осврт на тумачење одредаба чл. 13 ЗРСЗ о утврђивању садржине страног права у одлукама бившег Вишег трговинског суда у Београду (сада: Привредног апелационог суда у Београду)*, Нова правна ревија, бр. 2/2016.
- Ђорђевић, С., Мешкић, З., *Међународно приватно право I, општи део*, Крагујевац, 2016.
- Ђорђевић, С., *Поверовање спровођења оставинског поступка јавном бележнику – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Форум, бр. 2/2020.
- Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора који за предмет има стицање стварног права на непокретности која се налази у иностранству – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Ревиија копаоничке школе природног права, бр. 2/2020.
- Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења брачног уговора са елементом иностраности – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Гласник права, бр. 2/2024.
- Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења споразума о законском издржавању са елементом иностраности – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Ревиија копаоничке школе природног права, бр. 2/2022.
- Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора о доживотном издржавању са елементом иностраности – неколико напомена из угла међународног приватног права Србије*, Зборник радова Правног факултета у Крагујевцу, књ. 1, 2024.
- Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права у јавнобележничкој пракси*, 2020 <https://www.beleznik.org/vesti/uputstvo-za-primenu-mpp-u-javnobeleznickoj-praksi>, (приступ 01.11.2025).
- Закон о потврђивању Протокола о меродавном праву за обавезе издржавања, Сл.и гласник РС – Међународни уговори, бр. 1/2013.
- Закон о ратификације Европске конвенције о обавештењима о страном праву, Сл. лист СФРЈ, бр. 7/91.
- Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља (ЗРСЗ), Сл. лист СФРЈ, бр. 43/82 и 72/82 – испр., Сл. лист СРЈ, бр. 46/96 и Сл. гласник РС, бр. 46/2006 – др. закон.

Закона о ванпарничном поступку (ЗВП), Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88, Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/22.

Закона о јавном бележничтву (ЗЈБ), Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015, 106/2015 и 94/2024.

Јакшић, А., *Међународно грађанско процесно право*, Београд, 2016.

Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда, одржаној дана 26. 11. 2014. и 27. 11. 2014. године и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 3. 12. 2014. године – Судска пракса привредних судова – Билтен бр. 4/2014.

Сикирић, Х., *Примјена колизијских правила и страног права у судском поступку*, Зборник ПФЗ, вол. 56, бр. 2–3/2006.

Станивуковић, М., Живковић, М., *Међународно приватно право, општи део*, Београд, 2023.